

*Telnov Anatoly, Vinnytsya Trade and Economic Institute of KNTEU,
Professor, Doctor of Economics, Department
Marketing and Advertising,
Gvozdetska Irina, Khmelnytskyi National University,
Associate Professor, Candidate of Economic Sciences,
Department of Marketing and Merchandizing*

Trends of foreign trade in the globalization process

Abstract: The investment climate of Ukraine and level of development of foreign trade is analysed in the article. Grounded prospects of integration of Ukraine are in a world association taking into account influence of processes of globalization. Certainly necessity of transformation of external sector of economy of Ukraine in the process of world globalization.

Keywords: globalization, international organizations, foreign investment, foreign trade.

*Тельнов А.С., Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу та реклами,
Гвоздецька І.В., Хмельницький національний університет,
кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу і
товарознавства*

Тенденції розвитку зовнішньоекономічної торгівлі в процесі глобалізації

Анотація: В статті проаналізовано інвестиційний клімат України та рівень розвитку зовнішньої торгівлі. Обґрунтовано перспективи інтеграції України у світову спільноту з урахуванням впливу процесів глобалізації. Визначено необхідність трансформації зовнішнього сектора економіки України в процесі світової глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, міжнародні організації, іноземні інвестиції, зовнішня торгівля.

Постановка проблеми. Глобалізація є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, яка істотно впливає не лише на економічний розвиток держави, але й має політичні, соціальні і культурно-цивілізаційні наслідки. Глобалізація зовнішньоекономічних зв'язків в XXI столітті призводить до руйнування бар'єрів між країнами, залученню нових держав у різноманітні форми міжнародної економічної співпраці. Процес глобалізації міжнародної економіки не оминає і Україну, яка поступово займає своє місце в системі міжнародного економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вивчення глобалізаційних процесів в сучасному світі присвятили увагу багато науковців. Так, в роботах Білоруса О. Г., Вишнякова В. М. [1, с. 264; 2, с. 72] зазначено, що зростання рівня глобалізації значною мірою пов'язано із розповсюдженням знань за кордону та з досягнутим рівнем відкритості економіки загалом. Школа І. М. [3] розглядає глобалізацію як соціально-економічну модель глобальних адаптацій національних господарств до новітніх форм мегарегіональних угруповань. У монографії [4] проведено комплексне дослідження основних тенденцій глобального економічного розвитку, місця інноваційної праці та інтелектуального капіталу у системі факторів формування економіки знань.

Незважаючи на багату наукову базу, недостатньо вивченим залишається питання теперішнього стану і розвитку глобалізаційних процесів, також актуальним постає визначення їхнього впливу на українську економіку.

З огляду на це метою статті є аналіз рівня залучення України до процесу світової глобалізації, визначення проблем, які існують, а також шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна послідовно розвиває зовнішні економічні зв'язки з країнами всіх континентів. Як незалежна держава, зберігши висококваліфіковані кадри, які здатні до інтелектуальної праці, володіючи значними земельними та сировинними ресурсами, маючи сприятливий клімат, вигідне географічне положення у Центральній Європі, кордони з багатьма державами, вихід до моря, Україна має достатньо потужний потенціал для ефективної інтеграції до світової економіки.

З моменту здобуття незалежності влада України докладляє значних зусиль для інтеграції до світової спільноти. Україна є членом низки міжнародних організацій: Співдружність Незалежних Держав (1991 р.), Європейський банк

реконструкції та розвитку (1992 р.), Міжнародний валютний фонд (1992 р.), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (1992 р.), Міжнародна фінансова корпорація (1993 р.), Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (1994 р.), Партнерство заради миру (1994 р.), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (1995 р.), Рада Європи (1995 р.), Центральноєвропейська ініціатива (1996 р.), Рада євроатлантичного партнерства (1997 р.), ГУАМ – Організація за демократію та економічний розвиток (1997 р.), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (1998 р.), Організація чорноморського економічного співробітництва (1999 р.), Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (2000 р.), Чорноморська військово-морська група (2001 р.), Єдиний економічний простір (2003 р.), Міжнародна асоціація розвитку (2004 р.), Ініціатива Баку (2004 р.), Спільнота демократичного вибору (2005 р.), Чорноморський форум за діалог та партнерство (2006 р.), Світова організація торгівлі (2008 р.) [6].

Україна є спостерігачем в таких міжнародних організаціях, як: Євразійське економічне співтовариство, Міжнародна організація франкофонії, Європейське енергетичне співтовариство, Центрально-Азіатське співробітництво, та докладає зусиль для вступу в Центральноєвропейську асоціацію вільної торгівлі, Організацію Північноатлантичного договору.

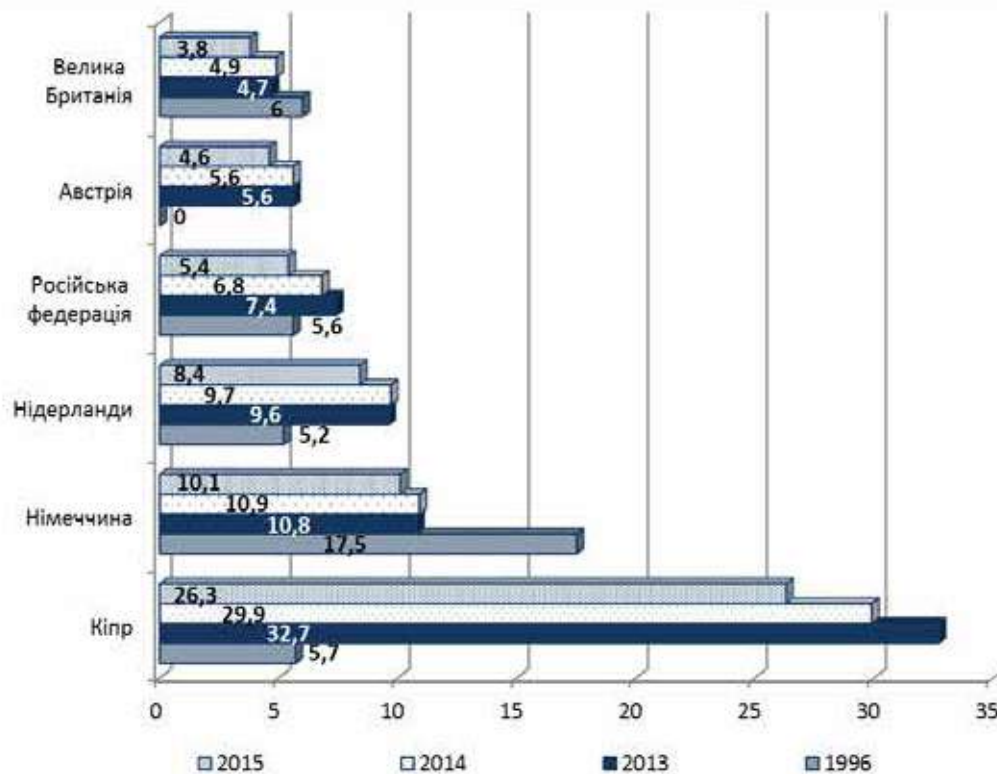
Важливим показником довіри до держави та входження її до процесу світової глобалізації є рівень залучення іноземних інвестицій.

Так, обсяг внесених з початку інвестування (1996 р.) в економіку України прямих іноземних інвестицій на 1 жовтня 2015 року становить 58,3 млрд. дол. США, що порівняно з обсягами на 1 січня 1996 року в 67 разів більше [5].

Кількість країн світу, з яких надійшли інвестиції в економіку України, на 1 січня 1996 року становила 94 країни, на кінець 2015 року – 136. Упродовж цих років десятка основних країн-інвесторів України змінювалась. У 2015 році основними країнами-інвесторами є Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія (рисунок 1). Що стосується Російської федерації, то з 1.01.2016 р. уряд даної країни прийняв рішення ввести продуктове ембарго щодо України. В Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України заявили, що проти Росії будуть введені відповідні заходи, у разі застосування ембарго на ввезення українських товарів. При цьому у відомстві підкреслили, що ембарго не буде мати значного впливу на економіку України,

так як більшість українських харчових продуктів уже заборонено на території Росії. Проте, інвестиційний клімат з даною державою погіршиться.

З 1996 роком зі складу найбільших за обсягами інвестування країн вибули США, Ірландія, Бельгія та Польща, Вірджинські Острови, Франція, Швейцарія та Італія. Станом на 1 жовтня 2015 року 32,0% загального обсягу прямих інвестицій в Україні зосереджено на підприємствах промисловості, у т.ч. переробної – 27% [5].

Рисунок 1. Прямі іноземні інвестиції в економіці України з країн-інвесторів (за найбільшими обсягами), %

Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено у підприємства металургійного виробництва (11,4%), виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (5,3%), виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (2,7%), хімічних речовин і хімічної продукції (2,2%). В установи фінансової та страхової діяльності внесено 24% прямих іноземних інвестицій, у підприємства з оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 14,2%, в організації, що здійснюють операції з нерухомим майном – 7,8%, в розвиток

інформаційних та телекомунікаційних технологій – 5,3% професійну, наукову та технічну діяльність – 5,0%.

Обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу на 1 жовтня 2015 року становив 6,7 млрд. дол. США. Прямі інвестиції з України здійснено до 46 країн світу, переважна їх частка спрямована до Кіпру. Кількість прямих іноземних інвестицій, яка за період з 1996 – 2013 рр. зростала, говорить про деяке покращення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів, проте це відбувалося через наявність в країні дешевої робочої сили, джерел сировини та ресурсів, а також перспективних ринків збуту і часткове повернення національного капіталу раніше виведеного в офшорні юрисдикції завдяки використанню різноманітних схем податкової оптимізації та захисту бізнесу. Проте, у 2014 р. ситуація дестабілізувалась, і показники прямого інвестування почали падати. Причиною цього є «неоголошена» війна, політично-економічна нестабільність.

Загалом до основних проблем формування інвестиційного клімату України слід віднести: недосконалість законодавства та політичну нестабільність загалом, процвітання корупції, відсутність практики застосування міжнародної стандартизації товарів та послуг.

Ще одним фактором, який свідчить про входження держави до процесу глобалізації, є зовнішня торгівля. Основними показниками зовнішньої торгівлі є: обсяги і динаміка експорту та імпорту, торговий баланс, умови торгівлі. Зовнішня торгівля є пріоритетним напрямком зовнішньоекономічної стратегії України, оскільки сьогодні вона забезпечує значні надходження до державного бюджету країни. Зовнішній торгівлі України притаманне випереджальне зростання імпорту товарів порівняно з їх експортом. В Україні сформувалася стійка тенденція до дефіцитності зовнішньоторговельного балансу. Розвиток зовнішньої торгівлі України відзначився рядом проблем, серед яких, у першу чергу, нераціональна структура вітчизняного експорту, в якому домінують сировина та продукція з низьким рівнем переробки.

З метою полегшення міжнародного обміну товарами і послугами з другої половини XX ст. започаткована активна діяльність Міжнародної організації стандартизації (ISO, 1946 р.). Стандартизація створює нормативну базу ринкової економіки відкритого типу, гармонізованої на міжнародному рівні. В умовах глобальної торгівлі необхідно усвідомлювати всесвітню роль стандар-

тизації в інтеграції світових економічних зв'язків, усуненні технічних бар'єрів у виробництві та торгівлі, у захисті прав споживачів.

Сфера діяльності ISO – стандартизація практично всіх видів товарів та послуг. Так, розробка товарів за моделями ISO 9000 сприяє посиленню довіри у споживача й одночасно зміцнює імідж компаній як постачальника якісного товару. Для вітчизняних виробників введення стандартів серії ISO 9000 є засобом виживання в умовах глобалізації та їхньої адаптації до конкурентного середовища. Нові стандарти ISO 9000, ISO 14000, BS IIP, ISO 22000, OHSAS 18000, HACCP відбивають зростаючу турботу за навколишнє середовище, безпечність товарів, соціальну відповідальність бізнесу, умови професійної безпеки, інвестицій в розвиток людського потенціалу.

На основі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що стан інвестиційного клімату в Україні є незадовільним, що спричинено насамперед нестабільністю політичної системи, економічною кризою, корумпованістю держави та відсутністю виваженості соціальної політики. Що стосується зовнішньої торгівлі, то основні проблеми розвитку пов'язані з диверсифікацією її геополітичних або регіональних пріоритетів, з оптимізацією структури експорту й імпорту, з гармонізацією національного законодавства відповідно до вимог і норм ГАТТ/СОТ.

Висновок. Україна ще не готова до глобальної інтеграції і міжнародної конкуренції, тому пріоритетним завданням має стати наближення вітчизняної економіки до рівня провідних країн світу шляхом активізації інноваційного процесу, підвищення стимулів до праці, покращення інвестиційного клімату, адаптації законодавства до сучасних умов господарювання, всебічної підтримки підприємництва. Оптимальний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків ґрунтується, передусім, на принципових змінах у структурі національної економіки України, тому важливим стає питання реформування зовнішньоекономічного сектора України, інтеграції її господарської системи у міжнародну економіку, розвитку світової стандартизації, створення розгалуженої інфраструктури, яка б забезпечувала швидку реалізацію ринкових перетворень. Від трансформації зовнішнього сектора економіки України залежать подальший економічний розвиток та її місце в системі світової організації торгівлі.

Список літератури:

1. Білорус О.Г. Глобальні стратегії Євросоюзу: монографія / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко, І.І. Вітер; за наук. ред. О.Г. Білоруса. – К.: КНЕУ, 2009. – 528 с.
2. Вишняков В.М. Стратегии развития международных экономических интеграционных процессов Украины: монография / В.М. Вишняков. – Симферополь: Феникс, 2009. – 160 с.
3. Школа І.М. Регіональні принципи та економічні аспекти інтеграції України в Європейський Союз / І.М. Школа, О.М. Верстяк // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 222-228.
4. Глобальна економіка ХХІ століття: людський вимір: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Матеріали вільної енциклопедії Вікіпедія / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.